

7. Слободян В. Церкви України. Перемиська єпархія / В. Слободян. – Львів : [б. в.], 1998. – 863 с.
8. Тарас Я. Українська сакральна дерев'яна архітектура / Я. Тарас. – Львів : [б. в.], 2006. – 582 с.
9. Царик З. 100 втрачених дерев'яних церков Західної України / З. Царик, М. Царик. – Львів : [б. в.], 2004. – 298 с.

Адреса для листування:

20-708, Польща, м. Люблін, вул. Константинув, 1Е/4.

Тел. + 48 604227996.

Ел. адреса: modeliho@kul.lublin.pl

Стаття надійшла до редколегії

18.10.2012 р.

УДК 327:316.77:061.1ЄС

Н. П. Карпчук – кандидат філологічних наук, доцент
кафедри міжнародної інформації Волинського
національного університету імені Лесі Українки

Мовна політика як основа ефективної публічної сфери Європейського Союзу

*Роботу виконано на кафедрі міжнародної
інформації ВНУ ім. Лесі Українки*

Ідеться про роль мовної політики в побудові ефективної публічної сфери Європейського Союзу, яка сприятиме реалізації принципів комунікаційної політики ЄС та забезпечить підзвітне керівництво й участь громадян у прийнятті важливих політичних рішень. Документи ЄС, що стосуються вироблення комунікаційної політики та створення публічного форуму для залучення громадян, наголошують на потребі використання мов, яким громадяни надають перевагу.

Ключові слова: мовна політика, публічна сфера, комунікаційна політика.

Карпчук Н. П. Языковая политика как основа эффективной публичной сферы Европейского Союза. Речь идет о роли языковой политики в построении эффективной публичной сферы Европейского Союза, которая будет способствовать реализации принципов коммуникационной политики ЕС и обеспечит подотчетное руководство и участие граждан в принятии важных политических решений. Документы ЕС, касающиеся выработки коммуникационной политики и создания публичного форума для вовлечения граждан, подчеркивают необходимость использования языков, которые граждане предпочитают.

Ключевые слова: языковая политика, публичная сфера, коммуникационная политика.

Karpchuk N. P. Language Policy as the Basis for the Efficient Public Sphere of the European Union. The article focuses on the role of the language policy in constructing the efficient public sphere of the European Union which will promote the realisation of the EU communication policy principles and provide the accountable leadership as well as citizens' participation in making important political decisions. The EU documents concerning the communication policy elaboration and public forum creation to involve the citizens underline the necessity to use the languages the citizens prefer.

Key words: language policy, public sphere, communication policy.

Постановка наукової проблеми та її значення. Громадяни Європи реалізують свої політичні права загалом на національному та місцевому рівнях і дізнаються про політику та політичні питання через системи національної освіти та ЗМІ, а отже, й обговорюють ці питання суто у своїх спільнотах. Майже всі держави-члени ЄС стали багатомовними та багатокультурними й потребують стратегій місцевого, регіонального рівня та рівня держав-членів для покращення комунікації, що долає мовні та культурні кордони, адже сьогодні на території держав-членів ЄС використовуються близько 450 мов.

Центральним аспектом хорошого керівництва є публічна сфера. Без функціональної та демократичної публічної сфери урядовці не можуть звітувати про свої дії, а громадяни не зможуть впливати на прийняття політичних рішень. Реквізитами хорошого керівництва є вільний потік інформації, вільне вираження власних ідей та вільне обговорення. Ідеальна публічна сфера залучає до співпраці і є найкращим захистом від зловживання владою, бо це – арена, де громадяни збираються разом,

обмінюються думками про публічні справи, обговорюють, осмислюють та формують громадську думку. Такою ареною може бути окреме місце, наприклад зала для зустрічей чи комунікаційна інфраструктура, через яку громадяни надсилають та отримують інформацію та думки..

Аналіз досліджень із цієї проблеми. Ініціатором дослідження публічної сфери вважають Ю. Хабермаса; його ідеї підхопили та продовжили розробляти М. Marx Ferree, W. A. Gamson, J. Gerhards, D. Rucht, A. Odugbemi, V. Price. Європейську публічну сферу досліджували S. Splichal, M. Brüggemann, J. Gerhards, B. Peters, Ch. Valentini, Ф. Уебстер, О. Бойл, Д. Кін, К. Крос, Р. Гакет та ін. Вітчизняні дослідники – Д. Гавра, О. Кривоносов, О. Трубіна, О. Трахтенберг, Р. Гергілов, Т. Олексієва, О. Сивякова, Г. Почепцов та ін.

Мета роботи – дослідити роль мовної політики Європейського Союзу в побудові пан'європейської публічної сфери. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**: з'ясування поняття європейська (пан'європейська) публічна сфера, зв'язок публічної сфери та комунікаційної політики, залежність ефективної публічної сфери від можливості громадян користуватися своїми національними мовами при обговоренні важливих для ЄС питань.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Значення публічної сфери завжди було тісно пов'язане з історичними умовами та технічним розвитком. Із самого початку публічною сферою було певне місце зустрічей [5]: *agora* у Стародавній Греції; королівський двір у Європейських монархіях; наприкінці XVII – на початку XVIII ст. кав'ярні в Англії, салони у Франції, застільні бесіди в Німеччині; плеємні зібрання – у спільнотах Африки тощо. Протягом таких зустрічей обговорювалися важливі для спільноти питання, причому авторитет аргументу витісняв авторитет титулу, соціальний статус ставав несуттєвим.

Ідея публічної сфери має довгу традицію у філософії та соціальних науках. Сучасне розуміння терміна загалом ґрунтується на праці німецького соціолога Ю. Хабермаса, який провів усебічний аналіз природи публічної сфери та її історичних трансформацій. Він визначив публічну сферу як «мережу для комунікаційної інформації та точок зору <...> потоки комунікації в процесі фільтруються та синтезуються так, щоб об'єднатися у сукупність тематично визначених громадських думок» [4].

Публічна сфера перебуває між приватним побутом, з одного боку, та державою – з іншого. Це – місце, де вільні та рівні громадяни зустрічаються, щоб поділитися інформацією, подискутувати, посперечатися чи обдумати спільні проблеми. Доступ для меншин та політичних аутсайдерів є ознакою хорошого функціонування публічної сфери.

Сьогодні публічна сфера виходить за межі окремого місця і охоплює усі канали комунікації, через які громадяни надсилають та отримують інформацію. Така двостороння комунікація суттєва, бо публічна сфера не існує, якщо, наприклад, уряд оприлюднює інформацію, проте не дослухається до людей. Публічна сфера перегукується з Мільтонівським «вільним ринком ідей», де кожен спроби можний пропонувати ідеї, і де лише найкращі ідеї здобувають прихильність громадськості.

Існування спільної європейської публічної сфери викликає багато дискусій [2]. Беручи до уваги ідеї Хабермаса, під спільною європейською публічною сферою М. Брюгеман розуміє мережу взаємопов'язаних європейзованих публічних сфер, основою якої є визначений простір комунікації, в якому Європа перебуває потягом десятиріч. Гіпотеза європеїзації припускає, що процес європейської інтеграції призвів до переорієнтації акторів у публічній сфері (ораторів, аудиторії та медіа). В. Peters пропонує розглядати європейську публічну сферу як багатовимірний процес [2]; а в Білій книзі з управління (White Paper on Governance) [6] йдеться про те, що слід створити міжнаціональний «простір», де громадяни з різних країн можуть обговорювати ті виклики, які вони вважають важливими для ЄС. Це має допомогти політикам залишатися в тісному зв'язку з громадською думкою і могло б скерувати їх до створення таких європейських проєктів, які б мобілізували публічну підтримку.

Завдяки розвитку публічної сфери ЄС стало можливим обговорення та вироблення комунікаційної політики, яка має на меті надати можливість громадянам: отримувати правильну та зрозумілу чітку інформацію про свої права, обов'язки та можливості; мати доступ до інформації про державну діяльність та заходи; залучатися до участі у формулюванні політики, домовленостей та послуг. Основними принципами є відкритість, участь громадян та можливість досягнути усіх прав.

У липні 2002 р. Комісія поінформувала про нову стратегію інформаційно-комунікаційної політики, мета якої – створити публічний форум для європейських дебатів. План дій із покращення комунікації ЄС 2005 р. (Action Plan to Improve Communicating Europe by the Commission) мав за мету га-

рантувати ефективну комунікацію про Європу, яка ґрунтується на таких стратегічних принципах: *слухання, комунікація та зв'язок із громадянами на локальному рівні*; при цьому наголошується, що вся діяльність ЄС повинна орієнтуватися на розв'язання демографічних, національних та локальних проблем через канали, яким громадяни надають перевагу, *та мовою, яку вони розуміють* (виділено нами).

Згідно з Планом дій Служба спікера як ключовий компонент ГД з комунікації відповідає за донесення політичних пріоритетів Комісії для ЗМК та встановлює порядок денний для кореспондентів ЄС. Для цього найважливіші тексти адаптуються до локальної аудиторії. Представництва діють як офіційні представники Комісії в кожній державі-члені та слугують інтересам усієї інституції. Вони відіграють ключову роль в імplementації Плану дій, зверненні до цільової аудиторії її мовою. Представництва доповідають від імені Комісії та підтримують контакт із ЗМК країни, підтримують порядок денний та втілюють комунікаційні плани, організовують національну комунікаційну діяльність із питань ЄС як частини національних політичних дебатів, посилюють використання засобів комунікації та пропонують послання місцевими мовами. Веб-сайт ЄС «Eurora» – найбільший публічний веб-сайт світу, багате джерело інформації – відіграє ключову роль у комунікаційних зусиллях Комісії. Інформацію для широкої громадськості надають представництва місцевими мовами відповідно до потреб та реалій [1].

У лютому 2006 р. Комісія запропонувала Білу Книгу з Європейської комунікаційної політики (White Paper on a European Communication Policy), основна мета якої – зробити крок уперед і запропонувати всім гравцям подати власні ідеї щодо співпраці для заповнення розриву в комунікації з громадянами. Наголошується, що важливими принципами, що лежать в основі комунікації, є:

- *включеність*: усі громадяни повинні мати доступ до інформації щодо питань, які викликають громадський інтерес, своїми рідними мовами через різноманітні канали, включаючи ЗМІ та нові технології, зокрема інтернет;
- *різноманітність*: усі громадяни ЄС мають різноманітне соціальне та культурне походження та дотримуються різних політичних поглядів, тому комунікаційна політика ЄС повинна поважати всі точки зору, що висловлюються під час політичних дискусій;
- *участь*: громадяни мають право висловлювати свої думки, бути почутими та мати можливість діалогу з тими, хто приймає рішення. Особливу увагу приділяють праву громадян спілкуватися з інституціями рідною мовою, адже мультилінгвізм – невід'ємна частина легітимності, прозорості та демократичності ЄС [1].

Європейська Рада наполегливо наголошувала на важливості ширшої та кращої комунікації з громадянами, надаючи їм повну інформацію про ЄС та залучаючи їх до постійного діалогу. У жовтні 2007 р. Комісія прийняла Комунікаційну стратегію «Комунікація з Європою в партнерстві» (Communicating Europe in Partnership), загальна мета якої – посилити зв'язок та взаємодію між діяльністю різних інституцій ЄС та держав-членів, щоб запропонувати громадянам кращий доступ та краще розуміння впливу політик ЄС на європейському, національному та місцевому рівнях. Зокрема, у цьому документі інституції ЄС визнають, що комунікація в ЄС вимагає політичної прихильності інституцій ЄС та держав-членів, а держави-члени несуть відповідальність за спілкування з громадянами.

Інституції ЄС вважають, що комунікаційні заходи з європейських питань повинні надати кожному доступ до різноманітної інформації про ЄС і дати змогу громадянам реалізувати право на висловлювання та брати участь у громадських дебатах із питань ЄС. Інституції ЄС сприяють багатомовності та культурному різноманіттю у здійсненні комунікації. Ефективна комунікація відбувається лише за партнерського підходу інституцій ЄС та держав-членів. Кожна інституція ЄС та держава-член несуть індивідуальну відповідальність за свою комунікаційну стратегію та пріоритети [1].

Підґрунтям для створення європейського простору політичного діалогу та комунікації з громадянами є вивчення іноземних мов як шлях до мультилінгвізму. Пріоритетними напрямками в цьому контексті є переклад законодавства ЄС усіма офіційними мовами; залучення експертів із мультилінгвізму для забезпечення ефективної комунікації; розвиток нових технологічних засобів забезпечення перекладу; посилення якості перекладу через збільшення кількості офіційних мов.

Європейський парламент схвалює та підтримує велику увагу Комісії до питання мультилінгвізму [3] і:

- закликає визнавати паритет між усіма офіційними мовами ЄС в усіх аспектах публічної діяльності;

- наголошує на неможливості обмежуватися однією мовою в Союзі, бо лінгвістична різноманітність – основне культурне багатство;
- закликає до застосування мультилінгвістичного підходу не лише в економічній та соціальній сфері, а й у сфері культури, науки, освіти;
- наголошує на важливості створення програм підтримки перекладу та мультилігвальної термінологічної бази;
- стверджує, що інформаційно-комунікаційні технології слід використовувати для сприяння мультилінгвізму;
- акцентує увагу на потребі захисту мультилінгвізму в країнах та регіонах, де співіснує кілька офіційних мов;
- заохочує вивчення другої іноземної мови службовцями, які підтримують контакти з громадянами інших держав ЄС;
- підтримує пропозицію ЄК «рідна мова плюс дві» та вивчення мов меншин чи регіональних мов у школі в позаурочний час, вивчення мов держав-сусідів;
- закликає держави-члени сприяти адаптуванню іммігрантів через надання можливості вивчати мову країни, що прийняла їх;
- пропонує, щоб адекватний рівень мультилінгвізму забезпечувався мас-медіа та інтернет-контентом;
- наполягає на вивченні іноземних мов громадянами всіх вікових груп протягом усього життя;
- наголошує на праві громадян отримувати інформацію про продукти в місці свого проживання офіційною мовою / мовами своєї країни;
- наголошує на комунікаційному розриві між монолінгвальними та мультилінгвальними громадянами;
- пропонує запровадити індикатор мовної компетентності.

Хороше та зацікавлене керівництво створює вільний потік інформації, вільне самовираження, вільне обговорення важливих політичних питань мовами, яким громадяни надають перевагу. Законність уряду ґрунтується на підтримці людей. Національна єдність, чи принаймні консенсус, уможливорює ефективний вплив політики. Справжня підтримка громадянами урядових програм та реформ є передумовою їхнього успіху. Активні та поінформовані громадяни роблять цінний внесок у процес управління, сприяючи покращенню якості та ефективності публічної служби.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, урядовці повинні відчувати свій обов'язок перед правом громадян бути поінформованими, нормативні документи ЗМІ мають гарантувати виконання своєї демократичної ролі без політичного та економічного тиску; освіченість та грамотність сприяють зацікавленості громадян у публічних справах та участі в управлінні. Досягнення цих цілей можливе, якщо громадяни отримують інформацію мовою, яку розуміють. Подальше дослідження взаємозв'язку публічної сфери та мовної політики можна проводити в контексті діяльності держав-членів ЄС.

Список використаної літератури

1. Карпчук Н. П. ЄС на шляху від інформаційної до комунікаційної політики / Н. П. Карпчук // Актуальні проблеми формування та розвитку європейського інформаційного простору : кол. моногр. [Текст]. – Луцьк : ВМА «Терен», 2012. – С. 50–91.
2. Bruggemann M. How the EU constructs the Public Sphere [Electronic resource] / M. Bruggemann. – Mode of access : <http://javnost-the-public.org/article/pdf/2005/2/4/>
3. European Parliament resolution of 24 March 2009 on Multilingualism: an asset for Europe and a shared commitment [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0162+0+DOC+XML+V0//en>
4. Habermas J. Between Facts and Norms. Contribution to a Discourse Theory of Law and Democracy / J. Habermas. – Cambridge, Massachusetts : The MIT Press, 1996.
5. The public sphere [Electronic resource]. – Mode of access : <http://siteresources.worldbank.org/EXTGOVACC/Resources/PubSphereweb.pdf>
6. White Paper on Governance [Electronic resource]. – Mode of access : [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf]

Стаття надійшла до редколегії
24.10.2012 р.